
ГОНЧАРУК М.В.,
аспірантка,
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини,
директор ПЗНЗ «Німецько-
українська міжкультурна
школа в м. Києві»,
м. Київ, Україна

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті узагальнюються результати порівняльного аналізу особливостей організації навчально-виховного процесу в початкових школах Німеччини та України, зокрема форм навчання; розкриваються погляди вітчизняних та німецьких науковців з теми дослідження, характеризується значення компетентнісного підходу та особливостей його впровадження в початковій школі Німеччини та України, розкривається зміст державної освітньої політики цих держав на прикладі навчальних планів для початкової школи.

Ключові слова: євроінтеграція в освіті, компетентнісний підхід, компетенції учнів, організація навчально-виховного процесу, освітнє середовище, освітня політика, початкова школа, форми навчання.

В статье обобщаются результаты сравнительного анализа особенностей организации учебно-воспитательного процесса в начальных школах Германии и Украины, в частности форм обучения; раскрываются взгляды отечественных и немецких ученых по теме исследования, характеризуется значение компетентностного подхода и особенностей его применения в начальной школе Германии и Украины, раскрывается содержание государственной образовательной политики этих государств на примере учебных планов для начальной школы.

Ключевые слова: евроинтеграция в образовании, компетентностный подход, компетенции учащихся, организация учебно-воспитательного процесса, образовательная среда, образовательная политика, начальная школа, формы обучения.

The article summarizes the results of a comparative analysis of the characteristics of the organization of educational process in primary schools in Germany and Ukraine, in particular forms of learning; reveals views of domestic and German scientists on the study, characterized by the value of competence-based approach, and the characteristics of his application to elementary school in Germany and Ukraine, disclosed the contents of the state educational policy of the state as an example for the primary school curriculum.

Key words: European integration in education, competence-based approach, the competence of the students, the organization of the educational process, educational environment, education policy, elementary school tuition.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в українському суспільстві, посилюють актуальність системного реформування нашого шкільництва, зокрема внесено зміни у державні стандарти початкової освіти, створено проект нової концепції розвитку освіти на 2015 – 2025 роки. Ці та інші зміни зумовлені переходом від знаннєвого підходу до компетентнісного, більшою мірою європейського, підходу в освіті. Школа має бути заснована на нових принципах і тільки тоді вона зможе підготувати підростаюче покоління для успішного навчання у подальшому. Лише за умови використання педагогічного досвіду розвинутих країн, фахівці у нашій державі будуть конкурентноздатними та матимуть не тільки певний обсяг знань з освітніх галузей, визначених типовими навчальними планами, а й будуть готовими застосувати ці знання у життєвих і практичних ситуаціях, що і є метою компетентнісного підходу в освіті.

Сучасна педагогіка постійно шукає шляхи демократизації, гуманізації, індивідуалізації, мотиваційного впливу на інтелектуальний розвиток особистості, інтеграції засобів навчання, пошуку раціональних форм організації навчального процесу та ефективних методів навчання [5, с.12].

У Німеччині шкільні програми орієнтовані саме на здобуття учнями певного кола компетентностей, а процес навчання організовано на засадах інтеграції та глибокої реалізації міжпредметних зв'язків, створення сприятливого середовища для учнів. Усе це обумовлює наш інтерес до праць та розробок успішних зарубіжних учених а також вчителів-практиків.

Аналіз досліджень і публікацій. Ключовим аспектам методики та дидактики початкових шкіл присвячено низку досліджень у німецькій педагогіці. Так, зокрема актуальні праці німецьких науковців (Б. Амбрустер, К. Бауер, І. Гербарт, Г. Гох, Р.Зігмунд, Т. Мельхорн, К. Нойман, Е. Нойгаус, Ф. Паульсен) про компетентнісний

підхід. У них висвітлюються головні напрямки та організаційні засади діяльності початкових шкіл Німеччини на основі такого підходу, окреслено її специфіку [2;6;8;10].

На сучасному етапі для нашого дослідження є актуальними праці німецького науковця, професора університету Ольденбург, Гільберта Майєра, що присвячені покращенню та оптимізації навчального процесу в початковій школі за допомогою правильного підбору форм та методів навчання. В них висвітлено також особливості організації навчально-виховного процесу в початковій школі на засадах інтеграції [12;13].

Значний внесок у вивчення широкого спектру питань, пов'язаних з особливостями дидактики в початкових школах Німеччини, зокрема в Баварії, зробили свого часу радянські вчені А. Циганов, А. Довгун, В. Бекетова. Проте більшість праць не відображає цілісної картини застосування зарубіжного досвіду в Україні. У радянській педагогічній науці об'єктивне дослідження означеної проблеми було неглибоким [2].

Питання початкової освіти Німеччини вивчали педагоги України і Росії, зокрема Є. Воробйов, В. Давидов, І. Каган, О. Коваленко, З. Малькова, А. Піскунов, Л. Пуховська, Є. Соколов та ін.[5, с. 35]. У той же час ряд питань таких як сутність та зміст ключових компетентностей школярів 1-4 класів вимагає додаткового вивчення.

Зокрема, ретельного дослідження потребують такі явища, як використання форм навчання у початковій школі, формування інтегрованого освітнього середовища у початкових школах Німеччини, що є першочерговою основою для формування компетентності учнів.

Вітчизняна педагогічна спадщина,

а особливо дидактичні погляди відомих українських педагогів, є предметом наукових досліджень Н. Белкіної, М. Веркальця, В. Волошиної, О.Кашуба, Є. Коваленко, Л. Ніколенко, О. Тишик та ін. [2, с.13].

Основоположниками вітчизняної дидактики початкової школи (М. Пирогов, К. Ушинський, М. Корф, Т. Лубенець, С. Русова, М. Демков, Б. Грінченко, Я. Чепіга, В. Сухомлинський та ін.) висвітлено педагогічні думки щодо мети, завдань, принципів, змісту, методів і форм навчання, а також організації навчання в початковій школі [4, с. 387].

Проведений нами аналіз педагогічної преси з проблеми дослідження за 2004 – 2014 роки дозволив виявити цінні за змістом матеріали, зокрема в журналах “Pädagogik”, “Pädagogische Forschung”, “Bildung und Erziehung”.

Стаття Міхаеля Фінка у журналі “Pädagogische Forschung” розкриває сутність і значення індивідуалізації та роботи в групах на уроках у школі. Автор наводить перелік компетентностей, якими зможуть оволодіти учні, виконуючи конкретні завдання. Виконання таких завдань побудоване на основі методу “Think - pair - share”, тобто учень думає над завданням сам, потім радиться з сусідом за партою, згодом завдання виноситься на обговорення класу [8, с. 46-49].

Окрім того, нами широко використовувалися також положення і висновки, одержані сучасними дослідниками загальнодидактичних проблем та концептуальних засад української початкової школи, а саме А.Алексюка, Н.Бібік, В.Бондаря, М.Вашуленка, Т.Завгородньої, В.Лозової, О.Савченко, І.Шапошнікової та ін. [4;5].

У теоретичному осмисленні обраної нами теми важливу роль відіграє авторська позиція дидакта початко-

вої школи О. Савченко, яка ґрунтовно розкриває предмет і завдання дидактики, зміст і процес навчання, його принципи, методи, форми організації навчання, оскільки ці категорії є для нас цікавими та методолічно необхідними для нашого дослідження на сучасному етапі [4].

Разом з тим досвід німецької початкової освіти викликає все більший інтерес у Європі. Зокрема вільний доступ до інформації дозволить вітчизняним вченим і практикам здійснити ефективний порівняльний аналіз, визначити такі форми як урок, проект, практична робота й методи як «я – ти – ми», різнорівневі завдання, індивідуалізація, метод експертів, метод мотиваційного ваучера, які доцільно використати в умовах національної школи.

Перспективи подальших досліджень даної теми впливають з мети інтеграції України до Європейського Союзу, яка вимагає проведення ґрунтовних досліджень усіх аспектів реалізації євроінтеграційної політики, у тому числі й умов її зовнішнього середовища, а саме ситуації в європейській освіті [2, с. 3]. Тому перспективними є подальші дослідження динаміки організації навчального процесу на засадах компетентнісного підходу в контексті розвитку та вдосконалення євроінтеграційної освітньої стратегії нашої держави. Крім того, доцільним є вивчення та прогнозування впливу чинників освітньої еволюції Євросоюзу на умови та реальні можливості втілення політики європейської інтеграції у школах України.

Мета статті полягає у здійсненні порівняльного аналізу особливостей організації навчально-виховного процесу в початкових школах Німеччини та України, зокрема форм навчання, що складовою компетентнісного підходу у початковій освіті.

Основна частина. В умовах інтеграції України в європейський освітній простір набуває актуальності проблема пошуку шляхів підвищення ефективності та результативності навчального процесу в початковій школі. Це зумовлено тим, що рівень освіченості, особливо за сучасних умов, не визначається обсягом знань, їх енциклопедичністю. Так нами було розглянуто предмети, які вивчаються у початкових школах Німеччини та України, та виявлено, що у навчальних планах Німеччини майже всі предмети представлені у вигляді інтегрованих курсів з практичним спрямуванням. Результати представлено в таблиці 1.

Зі змісту навчальних планів для 1-4 класів, можна зробити висновок, що спільними для обох країн є навчальні предмети: мова навчання, іноземна мова, математика, музичне мистецтво, фізична культура. Предмети «Природознавство» та «Я у світі» у німецьких програмах представлені у вигляді інтегрованого курсу та мають більш практичне спрямування. Відмінним є те, що «Основи здоров'я» та «Інформатика» відсутні в навчальних планах Німеччини як окремі предмети, натомість їх зміст реалізується в курсах «Спорт» та «Математика» відповідно. Це означає, що на заняттях з фізичного виховання учні повністю засвоюють здоров'язберігаючу компетенцію, а на уроках математики – вчаться роботі на комп'ютерах, мультимедійних дошках (інформаційно-комунікаційна компетентність) та практично застосовують знання. Обов'язковим для вивчення у всіх школах східних земель Німеччини є «Етика» або «Релігієзнавство» (за вибором учня) з 1 до 10 класу. На цих заняттях реалізуються такі компетенції як мотиваційно-вольова, уміння вибудовувати взаємини та вирішувати проблеми.

Таблиця 1.

Перелік предметів, що вивчаються у початковій школі України та Німеччини

Україна	Німеччина
Типовий навчальний план школи з українською мовою навчання (наказ МОНмолодьспорту України від 10.06.2011р. № 572, із змінами згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 16.04.2014 № 460, додаток 1);	Типовий навчальний план для 1-4 класів «Вільної школи ім. Клари Шуман», затверджений Конференцією міністрів культури та освіти станом на 25.08.2015
Українська мова	Німецька мова (Deutsch)
Іноземна мова	Іноземна мова (Englisch)
Математика	Математика (Mathe)
Природознавство	Батьківщина та навколишній світ (HSK)
Я у світі	
Музичне мистецтво	Музика (Musik)
Трудове навчання	Трудове навчання (Werken)
Образотворче мистецтво	Образотворче мистецтво (Bildende Kunst)
Інформатика	-
Основи здоров'я	-
Фізична культура	Спорт (Sport)
-	Етика (Ethik)

Результати проведеного нами анкетування вчителів «Вільної школи ім. Клари Шуман» щодо ключових компетенцій учнів у 4 класі доводять, що на всіх предметах реалізуються міжпредметні зв'язки та ставляться однакові вимоги до учнів з боку викладачів в оволодінні наступними вміннями: збирати знання, креативно мислити, розвивати навички, спілкуватися, толерантно поводитися у непередбачуваних ситуаціях, брати на себе відповідальність, вирішувати практичні проблеми тощо.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що рівень освіченості німецьких школярів визначається здатністю розв'язувати проблеми різної складності на основі наявних знань. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але він акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання. Так, німецький вчений Франк Гасс визначає компетентнісний підхід на уроці як опанування учнями різного роду вмінь, які дозволять їм в майбутньому діяти ефективно в ситуаціях професійного, особистого і сус-

пільного життя [9, с. 84].

У світовій освітній практиці поняття компетентності є центральним. Ключові компетенції, визначені на симпозіумі «Ключові компетенції для Європи» (1996 р., м. Берн), ознаменували загальносвітову тенденцію оновлення освітнього процесу. Розробник компетенцій Г. Халаж (G. Halasz) розглядає їх формулювання як відповідь на запити Європи (збереження демократичного відкритого суспільства, мультилінгвізм, мультикультура, нові вимоги ринку праці, розвиток комплексних організацій, економічні зміни тощо) [10, с. 6].

На нашу думку, роль і значущість форм і методів навчання є визначальною в процесі навчання і повинна ґрунтуватися на засадах компетентнісного підходу. Саме від вибору форм і методів занять залежить досягнення навчальних цілей. Реалізація навчально-виховного процесу потребує від сучасного педагога знань та професійного використання різноманітних дидактичних форм, вміння їх удосконалювати.

Нам імпонує науковий підхід О.Я. Савченко, яка зазначає, що форма навчання являє собою цілеспрямовану, чітко організовану, змістовно насичену й методично оснащену систему пізнавального та виховного спілку-

вання, взаємодії, стосунків учителя і учнів. Результатом такої взаємодії є професійне удосконалення вчителя, засвоєння учнями знань, умінь, навичок, розвиток їх психічних процесів та моральних якостей [4, с. 343].

Наступним нашим кроком є посилення на Г. Майєра, для якого форма навчання – спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком; зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у визначеному порядку і в певному режимі [13, с. 143].

У ПЗНЗ «Німецько-українська міжкультурна школа в м. Києві» застосовується майже сорок конкретних форм навчання: за кількістю учнів, за місцем навчання, за часом навчання, за дидактичною метою, за тривалістю часу навчання. Зауважимо, що загальноприйнятими формами організації навчальної роботи в початкових школах Німеччини та України є колективна – уроки, екскурсії, факультативні заняття тощо та індивідуальна – додаткові заняття, самостійна робота, проекти тощо, які суттєво відрізняються за ступенем самостійності пізнавальної діяльності учнів і ступенем керівництва навчальною діяльністю з боку вчителя.

Зважимо на те, що вибір форм організації навчання зумовлюється за-

Таблиця 2.

Тривалість уроків у загальноосвітніх навчальних закладах Німеччини та України

Клас	Тривалість уроку в Україні	Тривалість уроку в Німеччині
1	35 хв.	40 хв.
2	40 хв.	45 хв.
3	45 хв.	45 хв.
4	45 хв.	45 хв.

вданнями освіти і виховання, особливостями змісту різних предметів та їх окремих розділів, конкретним змістом занять, складом, рівнем підготовки і віковими можливостями учнів.

У цьому зв'язку розглянемо урок як основну форму організації навчання у початковій школі. Німецькі науковці визначають урок як — логічно закінчену, цілісну, обмежену в часі частину навчально-виховного процесу, яку проводять за розкладом під керівництвом учителя з постійним складом учнів [6, с. 13].

Для порівняння часових рамок уроку, в таблиці 2 наведена тривалість уроків у загальноосвітньому навчальному закладі Німеччини та України.

У сучасній вітчизняній дидактиці існують різні класифікації уроків, залежно від взятих за основу ознак. За способами їх проведення виділяють: урок-лекція, кіноурок, урок-бесіда, урок-практичне заняття, урок-екскурсія, урок самостійної роботи учнів у класі, урок лабораторної роботи, за загальнопедагогічною метою організації занять: урок вивчення нового матеріалу; удосконалення знань, умінь і навичок; контролю та корекції знань, умінь і навичок. Залежно від дидактичної мети: спеціалізований урок (переважає одна мета), комбінований (дві або більше рівнозначні мети). Різновидами спеціалізованого уроку є: урок за-

своєння нових знань; урок засвоєння умінь та навичок; урок застосування знань, умінь та навичок; урок контролю та корекції знань, умінь та навичок; урок узагальнення та систематизації знань [4, с. 265].

Натомість у німецькій дидактиці не існує такої широкої класифікації типів уроків. Наше усне опитування (лютий 2016р.) директорів шкіл доводить, що мета уроку залежить від компетенції, яку поставив за мету сформувати вчитель на цьому уроці.

На схемі 1 визначено компетенції, які є найважливішими для учнів початкової школи на думку німецьких науковців Габрієлли Леманн та Вольфганга Ніке [11]:

Таким чином, оволодіння компетенціями школярами – дуже актуальна тема у сучасній німецькій дидактиці, так як і в українській, що підтверджується статтею М. Фінка, Р. Енгтрубер про компетентнісні орієнтації учнів в освіті, а також науковим тлумаченням академіка О. Савченко компетентнісного підходу як чинника якості професійної підготовки майбутнього вчителя [5; 7; 8].

Аналізуючи значення та змісту цих компетенцій, науковці називають різні види діяльності учнів на уроці (табл.3).

Зазначені види діяльності учня покликані сформувати в ньому від-

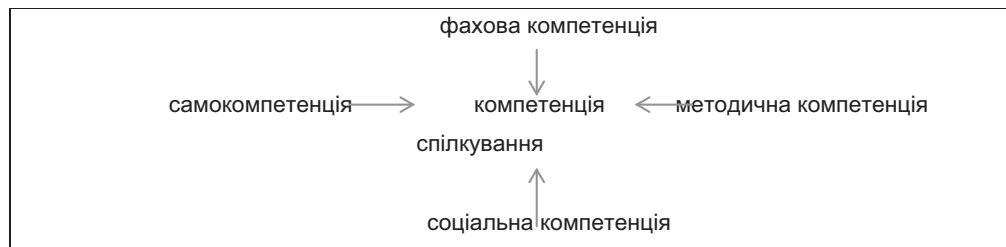

Схема 1. Компетенції школяра початкової школи за Габрієллою Леманн та Вольфгангом Ніке

Таблиця 3.

Розширене формулювання понять компетентностей учня

	Стратегічні методики навчання	Соціально- комунікативне навчання	Ефективне навчання
Знання (факти, правила, поняття, дефініції,...)	Цитувати, шукати інформацію, структурувати, організовувати,	Слухати, обґрунтовувати, стверджувати, запитувати,	Розвивати самодовіру, самопізнання, отримувати задоволення від вивчення теми/ методів навчання,
Розуміння (феномени, аргументи, пояснення,...)	планувати, вирішувати, формулювати,	обговорювати, співпрацювати, інтегрувати,	ідентифікація нового та відомого, розвивати
Розпізнання (залежності, зв'язки, ...)	дотримуватися порядку, візуалізувати, і т.д.	проводити переговори, презентувати і т.д.	систему цінностей, наращувати її і т.д.
Судження (тези, теми, прийняття заходів, ...)			
Фахова компетентність	Методична компетенція	Соціальна компетенція	Самокомпетенція

повідну компетентність. Проведене опитування вчителів-практиків ПЗНЗ «Німецько-українська міжкультурна школа в м. Києві» виявило, що ними використовуються наступні наукові методичні рекомендації, дотримання яких робить урок більш ефективним та цікавим для учнів: компетенції потрібно поєднувати з мотиваційною складовою уроку, зацікавлювати учнів у здобутті нових знань. За такої умови навчання на уроці буде ефективним та принесе кращі результати успішності для учнів.

Потрібно обов'язково звертати увагу, що кожен учень - індивідуальність,

і разом з компетентнісним підходом варто реалізовувати індивідуальний. Будувати урок належить таким чином, щоб розвивати в учнів самоконтроль та відчуття впевненості у собі. Навчання має відбуватися у середовищі комунікації. Так наприклад, проект концепції розвитку освіти України на 2015-2025 роки, в свою чергу, ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів [3].

Ми розділяємо думку О.Я. Савченко про те, що компетентнісний підхід до навчання ґрунтується на уявленнях про компетентність як загальну

здатність особистості, над предметне утворення, як інтегрований результат навчання, пов'язаний з умінням використовувати знання та власний досвід у конкретних життєвих ситуаціях [5, с.11-13].

У процесі реалізації компетентнісного підходу навчально-пізнавальна діяльність спрямована на формування в учнів здатності до поєднання взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Суголосною нашому розумінню є авторська позиція професора Н. Бібік, яка визначає компетентність як інтегровану здатність особистості, набуту у процесі навчання, що охоплює: знання, уміння, навички, досвід, цінності та ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці. Компетентність не може бути зведена лише до фактичних знань [1, с. 51].

Компетенція розуміється як коло питань, щодо яких особистість має бути обізнана або певна сфера діяльності, в якій людина повинна володіти компетентністю. Компетенція – об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. Вона відчужена від людини, є наперед заданою соціальною нормою. Відповідно до поділу змісту освіти на загальну мета предметну (для всіх предметів), міжпредметну (для циклу предметів або освітніх галузей) і предметну (для кожного навчального предмета), визначається трирівнева ієрархія компетентностей 1) ключові компетентності – відносяться до загального (метапредметного) змісту освіти; 2) міжпредметні компетентності – відносяться до певного кола навчальних предметів та освітніх галузей; 3) предметні компетентнос-

ті – частки стосовно двох попередніх рівнів компетентності, що мають конкретний опис і можливість формування в рамках навчальних предметів [1, с. 52-53].

Таким чином, проведений контент-аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження [1-3;5-9]. Нами визначено спільну рису у застосуванні компетентнісного підходу в Німеччині та Україні: компетентнісний підхід тісно пов'язаний із такими підходами до навчання, як

особистісно орієнтований (потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі «для всіх» на суб'єктивні надбання одного учня, що їх можна виміряти);

діяльнісний (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі використання конкретним учнем певного комплексу дій).

Висновки.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору.

Компетентнісний підхід – лише один із чинників, що сприяють модернізації змісту освіти, він лише доповнює низку освітніх інновацій, не применшуючи значення класичних підходів. Тому загальна система української початкової школи потребує вдосконалення та якісно нового формату для реалізації компетентнісно-орієнтованої парадигми, що повинна

ґрунтуватися на засадах діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів.

Для таких реформ в освітянській практиці потрібно звертатися до успішного досвіду європейських країн, переймати практику вчителів почат-

кової школи у створенні інтегрованого освітнього середовища та формування ключових компетенцій учнів підчас навчально-виховного процесу та поза його межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування // Компетентнісний підхід в освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н.М. Бібік // Бібліотека освітньої політики [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: «К.І.С.», 2004. – С.47–52.
2. Кашуба О. М. Теоретичні основи організації навчального процесу в початкових школах Німеччини : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Кашуба О. М. – Івано-Франківськ, 2001.
3. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти / О.Я.Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.10.
5. Савченко О.Я. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова (Серія17: Теорія і практика навчання та виховання). – К. : вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – Вип. 14.– С. 10–16.
6. Auf dem Weg zu einem europäischen Qualifikationsrahmen für lebenslanges Lernen. – 2014. – С. 13–14.
7. Enggruber R. Modelle der Kompetenzfeststellung im beschäftigungs- und bildungstheoretischen Diskurs / R. Enggruber, C. Bleck, G. Mainstreaming. – Dresden, 2005. – 387 с.
8. Fink M. Individuelle und kooperative Lernsituationen gestalten / Michael Fink. // “Pädagogische Forschung”. – 2010. – №8. – С. 46–49.
9. Hass F. Fachdidaktik Englisch. Tradition - Innovation - Praxis (Lernmaterialien) mit DVD-ROM / Frank Hass. – Stuttgart: Gebundene Ausgabe – 3., 2006. – 355 с. – (Klett).
10. Häufig gestellte Fragen. // Bildungsstandards der Kultusministerkonferenz. – 2004. – С. 6.
11. Lehman G. Zum Kompetenz-Modell [Електронний ресурс] / G. Lehman, W. Nieke. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: www.uni-rostock.de/bildung/unterricht/Unterrichtsentwicklung/unterrichtsentwicklung.htm.
12. Meyer H. Unterrichtsentwicklung / Hilbert Meyer. // Cornelsen. – 2015.
13. Meyer H. Kreative Methoden zur Seminar- und Unterrichtsgestaltung Oldenburg / Hilbert Meyer. // Diz. – 2012.

TRANSLITERATION OF RESOURCES:

1. Bibik N.M. *Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyivnyi analiz zastosuvannia // Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy / N.M. Bibik // Biblioteka osvithoi polityky [pid zah. red. O.V.Ovcharuk]. – K.: «K.I.S.», 2004. – S.47–52.*
2. Kashuba O. M. *Teoretychni osnovy orhanizatsii navchalnoho protsesu v pochatkovykh shkolakh Nimechchyny : dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 / Kashuba O. M. – Ivano-Frankivsk, 2001.*
3. *Proekt Kontseptsii rozvytku osvity Ukrainy na period 2015–2025 rokiv [Elektronnyi resurs]. – 2014. – Rezhym dostupu do resursu: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>.*
4. Savchenko O.Ia. *Dydaktyka pochatkovoї osvity / O.Ia.Savchenko. – K. : Hramota, 2012. – 504 s.10.*
5. Savchenko O.Ia. *Kompetentnisnyi pidkhid yak chynnyk yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia / O.Ia.Savchenko // Naukovyichasopys NPU imeni M.P. Drahomanova (Serii17: Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia). – K. : vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, 2010. – Vyp. 14.– S. 10–16.*
6. *Auf dem Weg zu einem europäischen Qualifikationsrahmen für lebenslanges Lernen. – 2014. – C. 13–14.*
7. Enggruber R. *Modelle der Kompetenzfeststellung im beschäftigungs- und bildungstheoretischen Diskurs / R. Enggruber, C. Bleck, G. Mainstreaming. – Dresden, 2005. – 387 c.*
8. Fink M. *Individuelle und kooperative Lernsituationen gestalten / Michael Fink. // “Pädagogische Forschung”. – 2010. – №8. – C. 46–49.*
9. Hass F. *Fachdidaktik Englisch. Tradition - Innovation - Praxis (Lernmaterialien) mit DVD-ROM / Frank Hass. – Stuttgart: Gebundene Ausgabe – 3., 2006. – 355 c. – (Klett).*
10. *Häufig gestellte Fragen. // Bildungsstandards der Kultusministerkonferenz. – 2004. – C. 6.*
11. Lehman G. *Zum Kompetenz-Modell [Електронний ресурс] / G. Lehman, W. Nieke. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: www.uni-rostock.de/bildung/unterricht/Unterrichtsentwicklung/unterrichtsentwicklung.htm.*
12. Meyer H. *Unterrichtsentwicklung / Hilbert Meyer. // Cornelsen. – 2015.*
13. Meyer H. *Kreative Methoden zur Seminar- und Unterrichtsgestaltung Oldenburg / Hilbert Meyer. // Diz. – 2012.*